

Kappelshamn

FAKTA

Kappelshamnssten är en gulgrå grov-kristallinsk lagrad kalksten, som är mycket rik på fossiler. Den används för tillverkning av bänkskivor, fönsterbänkar och golvplattor för både inom- och utomhusbruk.

Vanliga ytbearbetningar: Antikborstad, borstad, polerad, normalslipad och finslipad.

Under ytan

Den fossilrika kalkstenen från Kappelshamn på Gotland har starka uttryck och bör användas genomtänkt.

– Lagom är bäst, säger Pernilla Lövgren vid Slite Stenhuggeri.

TEXT PETER WILLEBRAND FOTO JAN KOLMODIN

Det skulle kunna vara hämtat från en klassisk sagoskildring, stenbrottet på norra Gotland där Slite stenhuggeri bryter sin Kappelshamnssten. Bilden förstärks av att den gulgråa kalkstenen, som utmärks av sina vackra fossila mönster, breder ut sig under vattenytan som täcker brottet.

– Det är en ganska liten täkt som ligger riktigt idylliskt inne i skogen, och en stilla dag känns det faktiskt lite sagolikt att gå här ute, säger Pernilla Lövgren, som driver stenhuggeriet tillsammans med sin man Johan.

De omgivande tallarna speglar sig i vattenytan som bildar en naturbassäng.

– När brottet är återfyllt efter en brytningskampanj är det ungefär så här mycket vatten. Förra året hade vi en torr sommar så vattnet började inte fyllas på förrän i mitten av september, det var fullt i slutet av november.

Inför varje brytningskampanj pumpas vatten ur täkten tills cirka 60 cm vatten står kvar.

– Det används för att kyla av klingorna, det är mestadels ytvatten från regn och snö som gör att täkten återfylls.

EFTER HÖSTENS OCH VINTERNS rika nederbörd som fyllt på de låga grundvattennivåerna på Gotland har även täkten fyllts på med mycket vatten som ska pumpas ut innan nästa brytningskampanj.

– Oftast bryter vi bara här på våren. Kappelshamnsstenen behöver ligga och torka innan frost och vintern kommer. Det är bergsyran som måste torka ur, annars spricker stenen sönder när den fryser, säger Pernilla Lövgren.

Men om efterfrågan kräver så bryter man även på hösten, understryker hon.

– Då måste stenen täckas med halm och presenningar över vintern så att den torkar utan att riskera att frysa, eller så får den ligga kvar under vattnet i täkten till våren då vi plockar upp den.

En regnrik vår och försommar gör täkten fullt

badbar under sommaren medan en regnfattig, som 2017, gjorde att vattnet stod som högst 1 meter på djupaste stället.

– Det är en del folk som badar här men det är inget som vi egentligen vill att de ska göra, det finns alltid risker med att bada i en öppen täkt, även om vi städar upp efter varje kampanj, säger Pernilla.

Blå lagunen, ett av Gotlands mest berömda bad i ett kalkbrott, ligger i närheten. Det är av många täkter området som vittnar om kalkstens historiska betydelse för bygden.

– Här ligger ett tiotal mindre täkter. Man tror att just detta brott funnits i cirka 100 år.

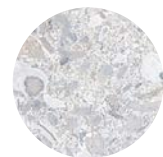
SLITE STENHUGGERI började bryta Kappelshamnssten i mitten på 50-talet i ganska små volymer. Först 1990 ökade volymerna, tack vare en ny brytteknik.

– Nuvarande uttag är 800–1000 kubikmeter per säsong, men vi planerar att öka uttaget eftersom vi ser en ökad efterfrågan. Den har tagit ordentlig fart de senaste åren och är under vissa perioder större än tillgången. En bidragande orsak har varit att det tog lång tid att få igenom det senaste tillståndet.

Kappelshamn är en grovkristallinsk lagrad kalksten, mycket rik på fossiler. När kommer den bäst till sin rätt?

– Eftersom den är väldigt fossilrik måste jag säga att lagom är bäst, antingen som golv eller vägg, helst inte både och. En slipad eller antikborstad bearbetning ger lugnast intryck, vid polerad yta framträder alla fossiler på ett sätt som gör att den kan upplevas som rörig.

– Stadsbiblioteket Karlskrona (fasad), Uppsala domkyrka (restaurering masverk) och Visby domkyrka (fasad/masverk/fönster) är några kända exempel där den verkligen kommer till sin rätt, säger Pernilla Lövgren. ■

Normal-slipad Kappelshamn.